



# Πύργοι & Πυργέλια της Λέσβου

Κείμενο - Φωτογραφίες:  
Γιάννης Καρατζάς, Γιώργος Τάταρης

**Ο**ι Πύργοι και τα Πυργέλια της Λέσβου,

είναι οι ιστορικοί μάρτυρες μιας εποχής. Με τη δύναμη, την ασφάλεια και τη χάρη που αποπνέει η μορφοπλαστική τους ιδιαιτερότητα και οι αρμονικές τους αναλογίες, δημιουργούν μια ισορροπία σε σχέση με το περιβάλλον και διατηρώντας ακέραιες τις αρετές του μέτρου και της ανθρώπινης κλίμακας, προάγονται στον θεμέλιο οικοδομικό τύπο της Λεσβιακής Αρχιτεκτονικής. Τα κτίσματα αυτά υψωνόταν κυρίως, στην εκτός της πόλης περιοχή και ανεξάρτητα από την τελική τους χρήση και λειτουργία, η πρωταρχική ιδέα της ανέγερσής τους, ήταν η προστασία ανθρώπων, ζώων και αγαθών.





**ΑΡΓΟΤΕΡΑ**, στη πορεία των αιώνων, οι έντονες ανάγκες στέγασης των οικονομικά αδύνατων, σε σχέση με τη στενότητα των διαθέσιμων χώρων της πόλης, χαμήλωσαν τους Πύργους, αφαιρώντας το λιθόκτιστο ισόγειο κι οι Μυτιληνιοί τους ονόμασαν “Πυργέλια”. Σπίτια δηλαδή, χτισμένα απ’ ευθείας στο έδαφος.

Εξετάζοντας τη μορφολογία και τη λειτουργία των Πύργων, διαπιστώνει κανείς τη στενή σχέση που προκύπτει ανάμεσα στο κελυφός τους και τους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς παράγοντες της εποχής.

Οι κίνδυνοι της καθημερινής διαβίωσης στα νησιά του Αιγαίου, τον 15° και 16° αιώνα, είχαν αντίκτυπο και στο δομημένο περιβάλλον.

Ο φόβος των συχνών πειρατικών επιδρομών, ανάγκασε πρώτους, τους κατοίκους της Θερμής, όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Γ.

*Χαρακτηριστικό Πυργέλι, στο κέντρο της πόλης της Μυτιλήνης. Αν και λαβωμένο, από το χρόνο και την ανθρώπινη αδιαφορία, αντιστέκεται σθεναρά στην εισβολή του Βετον και την αισθητική έκπτωση των καιρών μας.*

Διγιδίκη: “Θερμή, μια μικρή Κώμη με Ιστορία 5000 ετών”, να χτίσουν στο χωριό τους έναν “Πύργο - Βίγλα”. Απ’ αυτόν μπορούσαν να εποπτεύουν τον ορίζοντα και να ειδοποιούν εγκαίρως τους συγχωριανούς τους, σε περίπτωση κινδύνου, καθώς κοινό χαρακτηριστικό των θέσεων των Πύργων, είναι ο ευρύτατος οπτικός ορίζοντας με δυνατότητα ελέγχου των περασμάτων. Έτσι στη Λέσβο, τον 17° κυρίως αιώνα, εξελίχθηκαν από τους Πύργους - Βίγλες, οι πρώτες οχυρές εξοχικές

κατοικίες, τα **Πυργόσπιτα**.

Περί τα τέλη του 17<sup>ου</sup> αιώνα, περιορίστηκε σημαντικά η πειρατεία στο Αιγαίο, ενώ από τα τέλη του 18<sup>ου</sup> αιώνα, δόθηκαν από το Σουλτάνο κάποιες ελευθερίες στους υπόδουλους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Αυτά είχαν σαν επακόλουθο την άνθιση του εμπορίου και της οικονομίας γενικότερα και έτσι άρχισαν να παρατηρούνται σημαντικές κοινωνικές αλλαγές στα νησιά του Αιγαίου από τα τέλη του 18<sup>ου</sup> μέχρι τις αρχές του 19<sup>ου</sup> αιώνα.

Η κοινωνική άνοδος της νέας αστικής τάξης των εμπόρων και γαιοκτημόνων δεν εκφράζεται μόνο με τη συμμετοχή της στην κοινωνική διοίκηση, αλλά και την τάση της για κοινωνική προβολή. Οι λαϊκοί μάστορες με την απαράμιλλη τέχνη τους, μεταφράζουν σε κτιστό έργο, τους δυτικότροπους πόθους της νέας αυτής αστικής τάξης.

Αν και πρωταρχικός σκοπός ήταν η δια του Πύργου προστασία, έμφυχου και άψυχου υλικού, είναι δύσκολο οι κατασκευές αυτές να αποσυνδεθούν από την τάση επίδειξης ευμάρειας και ισχύος των ιδιοκτητών τους.

Οι εύποροι γαιοκτήμονες, έχιζαν τους Πύργους, σαν δεύτερες κατοικίες, για καλοκαιρινό παραθερισμό, χρησιμοποιεσαν όμως και στην επιτήρηση της συλλογής του ελαιοκάκρου το χειμώνα, ενώ λειτουργούσαν και σαν καταφύγια των οικογενειών τους, σε περιόδους

επιδημιών.

Στα χρόνια που ακολουθούν, οι συνθήκες τις εποχής, δημιουργούν τη νέα οικονομική τάξη των μικροαστών, που αναζητά την κοινωνική προβολή καταφεύγοντας ακόμη και σε μιμητισμό. Η μαεστουρία του λαϊκού τεχνίτη θα υλοποιήσει τις απαιτήσεις τους και θα δώσει λύσεις στις ανάγκες τους, δημιουργώντας μέσα στην πόλη, τα Πυργέλια.

Στους περισσότερους Πύργους της Λέσβου, μόνο το κάτω μέρος τους, είναι χτισμένο ολόκληρο με λιθοδομή, ακολουθώντας το οικιστικό πρότυπο της "Λεσβιακής κατοικίας", που πολλές φορές έχει παραλληλιστεί με αντίστοιχες στοιχειώδεις μορφές, που έφεραν στο φως προϊστορικές ανασκαφές στο Αιγαίο. Κατά την αρχιτέκτονα Ειρήνη Βουτάνη ("*Η ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική*" - Εκδόσεις ΜΕΛΙΣΣΑ 1983 ΑΘΗΝΑ), από την εποχή του Στράβωνα, το οικιστικό αυτό πρότυπο της Λεσβιακής κατοικίας (πάνω στο οποίο βασίζεται το Πυργόσπιτο), διατηρούσε την έννοια ενός μεγάλου αγροτικού κτήματος που είχε στο κέντρο του μια απλή, μονώροφη και μονόχωρη κατοικία, ορθογωνικής κάτοψης, που λέγεται ακόμα και σήμερα στη ντοπιολαλιά "**Καθ'κιά ή Καθ'σά**".

Το ισόγειο αρχικά, ακολουθώντας φρουριακά πρότυπα, έχει σχεδόν τετράγωνη ή ορθογώνια κάτοψη και τοίχους μεγάλου πάχους, χωρίς καθόλου παράθυρα, ενώ σε μερικούς παλαιότερους, ακόμα και η κύρια είσο-

### *Το οικιστικό πρότυπο της Λεσβιακής κατοικίας*

*Μια απλή,  
μονώροφη  
και  
μονόχωρη  
κατοικία,  
ορθογωνικής  
κάτοψης.*



δος, είναι υπερυψωμένη και προσβάσιμη μόνο με σκάλα.

Η καθ' ύψος ανάπτυξη των Πύργων σαν κατοικία, γίνεται με τη συγκέντρωση των επισημότερων χώρων στον τελευταίο όροφο.

Ο τελευταίος όροφος, φτιαγμένος όπως προαναφέρθηκε, κυρίως με ελαφρά υλικά, προβάλλεται μερικά ή συνολικά με "**σαχ-νισίνια**", λέξη που προέρχεται από την αντίστοιχη περσική σαχ νισίν, που θα πει "ο θρόνος του Σάχη" και που αυξάνουν σημαντικά τις διαστάσεις του.

Διαθέτει περισσότερα και μεγαλύτερα

δηλαδή πάνω απ' την είσοδο ή κάτω απ' τα στενά παράθυρα του πρώτου ορόφου, απ' όπου έριχναν οι απειλούμενοι ξεματιστό λάδι ή νερό στους πολιορκητές.

Ανεξάρτητα όμως από το μορφολογικό σχήμα των πύργων, η χρήση των χώρων είναι ίδια σ' όλες τις περιπτώσεις, αξιοποιώντας τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή φιλοσοφία της πολλαπλότητας του χώρου, αντίληψη που τείνει να επαναφέρει η σημερινή αρχιτεκτονική μας.

Το ισόγειο ήταν αποθηκευτικός χώρος, συνήθως χωρίς διαχωριστικούς τοίχους. Σ' αυτό αποθηκεύονταν οι σοδιές, είχε την είσοδο του



*Με εξαίρεση τους δύο εξ' ολοκλήρου λιθοκτιστους Πύργους που σώζονται μέχρι σήμερα, βόρεια της Μυτιλήνης, στην περιοχή των Πύργων Θερμής (του Νιάνια, αριστερά και του Καραπιπέρη, δεξιά), οι υπόλοιποι διακρίνονται από την ελαφρά ξυλοκατασκευή του ορόφου τους. Ιδιαιτερότητα ως προς την κάτοψη, παρουσιάζει μόνο ο Πύργος του "Νιάνια", με την σταυροειδή του κάτοψη.*

παράθυρα, με τα οποία επιτυγχάνεται άπλετος φωτισμός και αερισμός. Επίσης εξασφαλίζεται η καλύτερη εποπτεία της περιοχής και διατηρείται ο χαρακτήρας του οχυρού που χτίστηκε για να δεσπόζει σ' ένα χώρο, το ελαιόκτημα. Οι εξωτερικοί τοίχοι του, αλλά και οι εσωτερικοί διαχωριστικοί, είναι φτιαγμένοι με ξύλινο κάναβο, επενδυμένο με "**μπαγδαντόπηχες**" και σοβατισμένοι με "**γιαγλί**", δηλαδή με ασβεστοκονία εμπλουτισμένη με μαλλί γίδας, κατά το γνωστό σύστημα, που στη ντοπιολαλιά λέγεται "**τσατμάς**". Σε πολλούς Πύργους, υπάρχει ο καταρράκτης, ή "**φονιάς**" όπως λέγεται, μια τρύπα

οπιτιού και τη στέρνα ή το πηγάδι. Ακόμα στο ισόγειο, σε μερικούς Πύργους, υπήρχε και μια κρυφή καταπακτή ή "**εμπατή**", που έκλινε σαν οριζόντια πόρτα και αμπάρωνε από κάτω. Στην κρύπτη αυτή κατέφευγαν σε έσχατη ανάγκη οι ιδιοκτήτες, ή έκρυβαν τα κορίτσια τους για να γλιτώσουν απ' την ατίμωση των πειρατών.

Το κυριότερο όμως φρουριακό χαρακτηριστικό του, που διατηρείται μέχρι το τέλος, είναι η βαριά κατασκευή της εξώπορτας, που ασφάλιζε από μέσα, με ξύλινη μπάρα και πελώρια κλειδαριά.

Οι μεσαίοι όροφοι, μονόχωροι ή δίχωροι, με





*Οι εξωτερικοί τοίχοι των Πύργων, φτιαγμένοι είτε με ξύλινο κάρναβο, επενδυμένο με "μπαγδαντόπηγες", είτε με πέτρα, σοβατιζόταν με "γιαλί", δηλαδή με αββεστοκονία εμπλουτισμένη με μαλλί γίδας.*

χαμηλό σχετικά ύψος, εξυπηρετούσαν τις βασικές ανάγκες του σπιτιού. Σ' αυτούς διέμενε το προσωπικό που βοηθούσε στο μάζεμα της σοδιάς και υπήρχαν και βοηθητικοί χώροι, με κυρίαρχους το μαγειρείο και το αποχωρητήριο.

Τέλος στον ανώτερο (τρίτο ή τέταρτο ανάλογα) όροφο, αναπτύσσονταν η κύρια κατοικία. Υπήρχαν οι χώροι υποδοχής και διημέρευσης, που το βράδυ αλλάζοντας τα στρωσίδια, γινόταν νυχτερινός χώρος ύπνου των ιδιοκτητών. Κινητά έπιπλα, είναι σχεδόν βέβαιο, ότι δεν υπήρχαν, εκτός των γνωστών και σήμερα ξύλινων κασελών. Οι περιορισμένες ανάγκες αποθήκευσης ή φύλαξης αντικειμένων και τροφίμων, αντιμετωπίζονταν με έξυπνες αρχιτεκτονικές και ξυλουργικές λύσεις.

Όπως αναφέρει ο Ι. Κοντής στο βιβλίο του "Λεσβιακό Πολύπτυχο", στη νότια περιοχή της Μυτιλήνης, υπήρχαν ακόμα στις αρχές του 20<sup>ού</sup> αιώνα, περιοχές, που αποτελούνταν από συστάδες τέτοιων Πύργων. Πύργοι όμως, εξε-

λιγμένης ημιαστικής μορφής του 19ου αιώνα, υπήρχαν και στα βόρεια της Μυτιλήνης.

Οι κατοικίες των αγροτών σπαρμένες στα κτήματα, αποτελούσαν "κόμες" που υπάρχουν και σήμερα με τη μορφή των οικισμών, στα παράλια ή στα μεσόγεια.

Πλησιάζοντας την πρωτεύουσα, αυξάνεται βαθμιαία η σημασία της ζώνης αυτής στον επισιτισμό, με αγροτικά και θαλασσινά προϊόντα, αλλά και γενικότερα στη ζωή της πόλης.

Ο αγροτοαλιευτικός χαρακτήρας της περιοχής είναι αυτονόητος και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εύφορη αυτή γη, με τα πλεονεκτήματα που της δίνει η γειτνίαση με την πόλη, καλλιεργούνταν εντατικά, για να καλύπτει της ανάγκες του άστεως, έστω και υπό τον φόβο των συνεχών πειρατικών επιδρομών.

Μια πόλη, προοριζόταν από την εθνική της ταυτότητα, τον ευρύτερο χώρο επιρροής της, την προέλευση και σύσταση του πληθυσμού της, τα χωρικά χαρακτηριστικά της και τις αρχιτεκτονικές της ιδιαιτερότητες και παραδόσεις.

Η Μυτιλήνη δεν άλλαξε ακόμα ριζικά ως προς όλα αυτά, μέσα στους αιώνες που πέρασαν. Παραμένει σχεδόν η ίδια. Με χαρακτηρισμό κυρίως παραγωγικό - διαμετακομιστικό, παρά πολιτικό - διοικητικό, διέθετε τις δικές της διασυνδέσεις με τον κόσμο.

Η Απελευθέρωση και η Ενσωμάτωση της

Η περσική λέξη σαχ νισίν, που σημαίνει "ο θρόνος του Σάχη", έδωσε την ονομασία στη χαρακτηριστική προεξοχή του τελευταίου ορόφου των Πύργων, τα "σαχνισίνια".



### Τομή Πύργου

Φαίνονται το ισόγειο, ο χαμηλοτάβανος μεσαίος όροφος και ο ανώτερος όροφος, με το χαρακτηριστικό σαχνισίνι.







*Ο Πύργος-βίγλα του "Μαγήσαλη" (αριστερά), στην Θερμή, ίσως ο παλιότερος όλων, κτισμένος κατά τον 15ο αιώνα και ο Πύργος της Κουκονάδαινας (δεξιά), που δεν υπάρχει πλέον στο προάστιο "Ακληδειού" της Μυτιλήνης .*

**Φωτ.: "ΛΕΣΒΙΑΚΕΣ ΦΩΤΟΣΚΙΕΣ" του Δουκάκη Σ. Χουτζαίου (έκδοση 1982).**

Λέσβου στο Ελληνικό κράτος, οι νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες την κρίσιμη δεκαετία 1912 - 1922 και η ξαφνική αύξηση του αστικού πληθυσμού με την προσφυγιά, αντανακλώνται στην εξάπλωση της πόλης, την εμφάνιση "ευρωπαϊκών" συνοικιών και την υποβάθμιση των παραδοσιακών γειτονιών.

Ιδιαίτερα δε τα τελευταία 50 χρόνια, φαινόμενα έντονης αστυφιλίας ανάγκασαν την πόλη να απλωθεί κι άλλο, κυρίως προς τα νότια. Οι παλιοί Πύργοι με τα οικοπέδά τους, βρέθηκαν σε ενδιαφέροντα κερδοσκοπικώς σημεία καθώς οι αντιπαροχές και η αποίκηση των εξοχών, έρχονται να προστεθούν στην πρόχειρη και παράλογη οργάνωση του χώρου και την απογοητευτική αισθητική και λειτουργική εικόνα της νέας πόλης.

Ο κάθε Πύργος, με το φυσικό του περιβάλλον, κοντινό ή μακρινό και με την ολοφάνερη προέλευση από φρουριακά κτίσματα του παρελθόντος, αποτελεί σύνολο αρμονικά ολοκληρωμένο. Η αφαίρεση έστω και ενός στοιχείου, προκαλεί διαταραχή στην όλη αισθητική λειτουργία, που φαίνεται αργά ή γρήγορα. Αν αφαιρέσεις τον Πύργο, ή αλλοιώσεις το φόντο, το καθένα, θα χάσει τη χάρη και τη ζωντάνια που τους προσδίδει η συνύπαρξή τους.

Οι Πύργοι, που χρόνο με το χρόνο λιγοστεύουν, δεν χάνονται για τεχνικούς λόγους. Η φυσική φθορά πολύ σπάνια, μπορεί από μόνη της, να επιφέρει την κατάρρευση και το θάνατό τους.

Η αδιαφορία και η εγκατάλειψη, είναι που



*Η ΒΑ όψη του πύργου του "Κούμπα" που βρίσκεται ακόμα στον οικισμό Ακρωτήρι, προάστιο της πόλης της Μυτιλήνης (αριστερά) και (δεξιά) η ανατολική όψη του πύργου του "Αλαμανέλλη", που υπάρχει ακόμα στη θέση "Παναγιά Τρουλωτή", του οικισμού "Πύργων Θεομής", του Δήμου Λουτροπόλεως Θεομής.*

ουσιαστικά οδηγούν στον αφανισμό τους και εντοπίζονται επιγραμματικά στη διαπίστωση ότι, "τα κτίρια αυτά, δεν εξυπηρετούν πια τις σημερινές ανάγκες διαβίωσης". Όμως, αν και αυτό περιέχει δόση αληθείας, εντούτοις, τα κτίσματα αυτά είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν και τις πιο σύγχρονες παραθεριστικές απαιτήσεις, αρκεί να κατανοήσουμε, ότι τα υλικά και η τυπική μορφή της αρχιτεκτονικής των Πύργων, είναι αφ' εαυτού τους οικολογικά και βιοκλιματικά.

Οι Πύργοι, αφηγούνται τον πολιτισμό μας, αναγνωρίζοντας τη συγκεκριμένη αξία κάποιων πραγμάτων. Στο σημερινό οπτικό πολιτισμό, που όλο και περισσότερο επιμένουμε στα γενικά φυσιολογικά χαρακτηριστικά, είναι αυτοί που με τις λεπτομέρειές τους μας

συνδέουν με το παρελθόν και τις ρίζες μας. Είναι μνήμη της εποχής τους, είναι η αναζήτηση της ομορφιάς.

Αυτή η αναζήτηση της ομορφιάς, από λίγους ρομαντικούς Λέσβιους που επιμένουν ακόμη να συντηρούν και να χρησιμοποιούν σαν εξοχικά, τα Πυργόσπιτα που βρέθηκαν στην κατοχή τους, επιτρέπει σε λίγα και τυχερά, να διατηρούν σήμερα, έστω και αλλοιωμένες τις μορφές τους.

Έτσι, με συνειδητοποίηση των ιστορικών αξιών, παρά τις όποιες ληλασίες και ανευθυνότητες, μπορούμε να ισχυριστούμε τεκμηριωμένα, εμείς οι θαυμαστές των Πύργων της Λέσβου, ότι "τα όμορφα σπίτια, όμορφα γερνούν, όταν τα περιβάλλουμε με αγάπη και φροντίδα".

Άλλα πάλι, λιγότερο τυχερά, παραδίδουν με τον λαβωμένο κορμό τους, πολύτιμα μαθήματα "οικοδομικής ανατομίας", μιας τέχνης, που παρά την επιβεβαιωμένη στατική και αντισεισμική της υπεροχή, λόγω της ιδανικής συμμετρίας και κανονικότητας των κατόψεων, φαίνεται πια να χάνει οριστικά, μαζί με τους ανθρώπους που την δημιούργησαν και την εφάρμοσαν.

Οι ανώνυμοι λαϊκοί μάστορες που επιμελήθηκαν την κατασκευή των Πύργων και οι επώνυμοι, παλιοί εύποροι ιδιοκτήτες τους, δεν υπάρχουν πια.

Στη Λέσβο όμως, τους Πύργους, τους γνωρίζουν ακόμα με τα ονόματα των ιδιοκτητών τους (Ευαγγελίδη, Αλαμανέλλη, Φωτιάδη, Χριστοδουλίδη, Νιάνια, Καραπιπέρη, Πλατοτή, Μαγνήσαλη, κλπ).

Όσο για τον ανώνυμο λαϊκό μάστορα, πιστεύουμε, ότι η μεγαλύτερη ικανοποίησή του, θα ήταν να αναγνωρίσουν την αξία των κατασκευών του, να τις προστατεύσουν και να τις διατηρήσουν απόφες, οι νεότερες γενιές.

φή ξυλογλυπτικής σε λεσβιακές παραδοσιακές κασέλες, σαν θέμα βιβλίου, για να φτάσει σήμερα να αντιπροσωπεύει στην πανελλήνια συνείδηση, τη Λέσβο, σαν το γνήσιο αρχιτεκτονικό της γνώρισμα.

Έτσι αποδεικνύεται, ότι στη συνείδηση όσων τα γνώρισαν, αποτελούν πραγματικό Λεσβιακό ορόσημο.

"*Μορφές σαν αυτές των Πυργόσπιτων της Λέσβου, όσο τις προσέχεις, τόσο τις αγαπάς*", έλεγε ο αείμνηστος Λέσβιος Αρχιτέκτονας Γιώργος Γιαννουέλλης στο βιβλίο του "*Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική της Λέσβου*".

Η κήρυξη ενός Πύργου σαν διατηρητέου, με τις ισχύουσες διατάξεις, από μόνη της, μόνο τη διατήρηση και την προστασία δεν φαίνεται τελικά να εξασφαλίζει.

Γραφειοκρατική αντίληψη κατά την κήρυξη, σε συνδυασμό με την έλλειψη στοιχείων, κυρίως φωτογραφικής αποτύπωσης της αρχικής μορφής του κτιρίου, αλλά και αδυναμία της Διοίκησης για αρχιτεκτονική, οικοδομική και ιστορική έρευνα και τεκμηρίωση, οδη-



*Ανάμεσα στην δομική αναρχία του αστικού χώρου, διασώζονται μερικοί Πύργοι, μέσα και γύρω από την πόλη, για να υποδεικνύουν την υποδειγματική κάποτε χωρική οργάνωση της περιοχής.*

Πέρα από την καταγεγραμμένη αρχιτεκτονική τους αξία, τα κτίρια αυτά, εμφανίζονται σχεδόν σε κάθε τομέα καλλιτεχνικής έκφρασης.

Σαν δεσπόζουσα μορφή σε σκηνικό παραδοσιακής θεατρικής παράστασης, σαν θέμα ζωγραφικών έργων, ντόπιων επώνυμων και ερασιτεχνών ζωγράφων, σαν συμβολική μορ-

γούν, τις περισσότερες φορές, σε ευνουχισμό των αρχιτεκτονικών μορφών και παραποίηση των ιστορικών στοιχείων.

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, παρουσιάζεται ιδιαίτερα αδύναμο και δεν εξασφαλίζει, κυρίως μετά την κήρυξη, την συνεχή και σχολαστική εποπτεία του κηρυγμένου κτιρίου. Τα κτίρια αυτά είναι αδύνατον να αντιγρα-



*Ακόμη και ο μνημένος μπορεί να ικανοποιήσει την περιέργειά του, αντιπαραβάλλοντας το τότε με το τώρα. Η σύγχρονη φωτογραφία (δεξιά) του ερειπωμένου πύργου του "Γουτόγλου" νυν "Δουνάκη", αποκτά δραματικότητα συγκρινόμενη με την παλαιότερη, του 1979 (αριστερά), που αναπαριστά το πλήρες πρότυπο. Άλλωστε η κήρυξη ενός Πύργου σαν διατηρητέου, με τις ισχύουσες διατάξεις, από μόνη της, μόνο τη διατήρηση και την προστασία δεν φαίνεται τελικά να εξασφαλίζει.*

φούν με τα σημερινά μέσα, αλλά και ούτε αναστηλώνονται ή καλύτερα αναβιώνουν, αφού δεν υπάρχουν άνθρωποι εκπαιδευμένοι στην αναστήλωση του τσατιμά, της πέτρας, των κονιαμάτων και όλων των οικοδομικών τεχνικών που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή τους.

Τα ελάχιστα πλέον, ελέω της Ελληνικής νομοθεσίας, καλοδιατηρημένα Πυργόσπιτα,

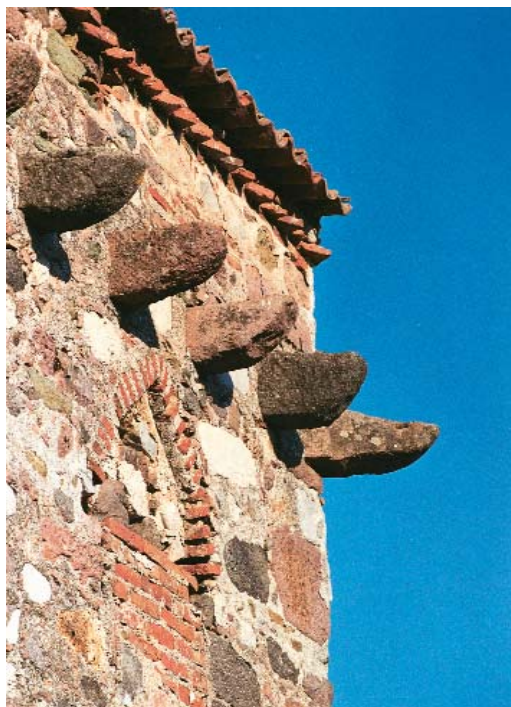


μας δίνουν ένα ασυνήθιστα πλήρες ιστορικό στιγμιότυπο μιας σημαντικής περιόδου (16ος έως 19ος μ.Χ. αιώνας), αναγέννησης και ακμής της ελληνικότητας του σκλαβωμένου Αιγαίου. Με αφετηρία τη δεκαετία του '60, όπου φαίνεται να υπήρχαν ακόμη οι περισσότεροι Πύργοι, καταγράφηκαν 41, ενώ εκτιμάται ότι υπήρχαν πάνω από 20 Πυργέλια μέσα και γύρω από τη Μυτιλήνη.

Σήμερα, 40 χρόνια μετά, 35 Πύργοι και αρκετά Πυργέλια, ανάμεσά τους ερείπια και κακιές αναπαλαιώσεις, υπάρχουν ακόμα μέσα στον χώρο που καθημερινά βιώνουμε.

Λεπτομέρειες, μέσα σε όγκους τσιμέντου που συνθέτουν την εικόνα της σύγχρονης πόλης.

Τελικά, η ανώνυμη τοπική αρχιτεκτονική μπορεί πολλά να μας διδάξει, αφού σ' αυτήν βρίσκουμε πραγματωμένη, με τα πιο απλά μέσα και με τον πιο ανεπιτήδευτο τρόπο την οικείωση του φυσικού χώρου από τον άνθρωπο. Η σωστή και ορθολογική προστασία των Πύργων της Λέσβου, είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία, γιατί τα κτίσματα αυτά μπορούν να μας εμπνεύσουν, ώστε η αρχιτεκτονική μας να έχει ρίζες στην τοπική μας παράδοση. Άλλωστε μόνον έτσι οι λαοί αναγνωρίζονται και επιζούν.



*Λεπτομέρειες, που περνούν  
απαράτηρες, όσο επικρατεί από  
την πλευρά του παρατηρητή, το  
γενικευμένο βλέμμα. Κι όμως "η  
λεπτομέρεια είναι αυτή, που αν και  
ελάχιστη, επιφέρει το μέγιστο  
αποτέλεσμα".*

*Λεπτομέρεια από χάρτη της ν.  
Λέσβου, του Γιάννη Π. Παπάνη, εκδ.  
2001*



*Πύργος Ποριάζη,  
όπως ήταν το 1979*



*Πύργος του "Ματιά",  
όπως είναι σήμερα,  
ύστερα από εργασίες  
συντήρησης.*